

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА НАРАХУВАННЯМ ТА СПЛАТОЮ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Розглянуто основні проблеми здійснення податкового контролю за нарахуванням та сплатою податку на прибуток, оскільки головною метою податкового контролю в Україні є постійне наповнення доходної частини державного бюджету.

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы осуществления налогового контроля за начислением и уплатой налога на прибыль, так как главной целью налогового контроля в Украине является постоянное наполнение доходной части государственного бюджета.

Annotation. The paper reviews the main problem of the tax control over calculation and payment of the income tax, as the main purpose of the tax control in Ukraine is regular filling of the state budget revenues.

Ключові слова: податки, податковий контроль, податок на прибуток, система оподаткування України, якість податкового контролю, податкові перевірки, ефективність податкового контролю.

Податковий контроль як елемент керування процесом оподаткування є необхідною умовою існування ефективної податкової системи, адже забезпечує зв'язок платників податків з органами державного управління, що наділені особливими податковими правами і повноваженнями.

Питаннями розробки методик податкового контролю стосовно податку на прибуток займався багато вчених, серед яких можна виділити: Завгороднього Н. І., Онищенко В. А., Чернявсько-го О. П., Хомутенко В. П., Кучерявенко М. П., Реву Т. М., Буряка П. Ю., Карпінського Б. А.

Податковий контроль призначений забезпечити зв'язок платників податків з органами державного управління, що наділені особливими податковими правами і повноваженнями. Податковий контроль є завершальною стадією управління оподаткуванням і одночасно одним з елементів планування податкових доходів бюджету. Це зумовлено тим, що, з одного боку, він є формою реалізації контролюючих функцій податків, а з іншого – формою примусових грошових відносин [1].

При відсутності чи низькій ефективності податкового контролю важко розраховувати на те, що платники податку будуть своєчасно та повною мірою сплачувати податки.

Податковим кодексом України були визначені основні форми податкового контролю:

податкові перевірки;

перевірка даних обліку та звітності;

огляд територій та приміщень, що використовуються для отримання прибутку [2].

На погляд деяких дослідників, органи державної податкової служби мають право проводити відносно податку на прибуток підприємств камеральну (документальна невізна) податкову перевірку та документальну виїзну податкову перевірку. Під час перевірки податкової звітності з податку на прибуток з'ясується правильність визначення об'єкта оподаткування та нарахованої суми податку, порівнюються дані відповідних рядків звітності з податку на прибуток з даними додатків, іншою звітністю та інформацією, отриманою з інших джерел (за наявності) [3].

Дієвість податкового контролю залежить від ефективного планування податкових перевірок суб'єктів фінансово-господарської діяльності. У сфері податкового контролю об'єктом впливу є відносини, які виникають між державою та платниками податків з приводу сплати ними податків та платежів до бюджету, тобто реалізується зворотний зв'язок, за яким до органів управління надходить інформація про реальний стан керованої системи, спрямованої на наближення фактичного виконання до запланованого результату [4].

Результатом такого впливу має бути: формування загальнодержавного грошового фонду, створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності та регулювання соціально-економічного життя суспільства.

Податок на прибуток підприємств є одним з основних бюджетоутворюючих податків. Кожного року держава недоотримує заплановані до сплати суми податку, що призводить до негативних соціально-економічних наслідків. Така ситуація можлива з різних причин, у тому числі завжди існує законна можливість мінімізувати платниками податків суму податкових зобов'язань нарахування та сплати податку на прибуток [5].

Тому покращення сучасного стану адміністрування податку на прибуток підприємств знаходиться в числі найважливіших соціально-економічних проблем, від вирішення яких залежить подальший розвиток малого та середнього бізнесу в Україні.

Сучасна політика оподаткування прибутку мала низку істотних вад, через що не змогла стати надійним джерелом прогресивних починань незалежної держави. Проблеми справляння податку на прибуток є наслідком тих недоліків, які притаманні нинішній системі оподаткування прибутку.

Однією з таких вад були такі, як наявність двох паралельних обліків – бухгалтерського та податкового: їх взаємозв'язок на сьогодні залишається однією з найважливіших проблем, котра вже багато років обговорюється обліківцями.

Ще однією проблемою було надмірне податкове навантаження. Ця проблема є причиною багатьох інших проблем як податкового, так і економічного характеру. Вона мотивує платників шукати законні способи оптимізації оподаткування, розвиває тіньовий сектор, збільшує корупційні прояви тощо.

З моменту становлення податкової системи України, а це починаючи з проголошення її незалежності, і до прийняття Податкового кодексу, було впроваджено досить багато змін у систему оподаткування. Досить складно було створити свою власну систему, оскільки це потребувало немалого терміну часу та значної суми коштів на розробку податкової системи. Різні за ідеологією політичні сили намагалися вдосконалити або реформувати ту систему оподаткування, яка вже функціонувала в Україні, починаючи з прийняття Закону України "Про систему оподаткування" у 1991 році.

Україна, у побудові власної системи оподаткування багато в чому спирається на міжнародний досвід оподаткування. Відповідно до Програми інтеграції України до ЄС пріоритетним напрямом в адаптації українського законодавства до законодавства ЄС визнано адаптацію законодавства з оподаткування [5].

Інтеграція України в європейське політичне та економічне співтовариство обумовлює реформування суспільних інституцій, зокрема податкової системи. Тому податкова служба повинна бути органом, що динамічно розвивається і перебудовується відповідно до вимог часу. Найбільш значущою в даному аспекті є система податкового контролю, яка спрямована забезпечити дотримання балансу інтересів держави й осіб, що виконують податкові обов'язки.

На сьогодні Україна перебуває в стані реформування податкової системи держави. Тому важливо не тільки ознайомитися з досвідом діяльності зарубіжних податкових органів.

Пріоритетним напрямом упровадження міжнародного досвіду оподаткування податком на прибуток є запровадження в Україні диференційованої ставки цього виду податку залежно від розміру отриманого доходу. Відмінним прикладом у цьому є досвід Канади, США, Іспанії тощо. У результаті, сплата податку буде здійснюватися за принципом "багатші підприємства платять більше". На думку автора, це дозволить мінімізувати тінізацію доходів підприємств, оскільки для підприємств з низьким оборотом податкове навантаження зменшиться, а великі підприємства з відповідним оборотом буде легше контролювати державі, оскільки їх не так багато порівняно із малими, а отже, їм буде важче тінізувати свої доходи [6].

Удосконалення процедури податкового контролю сприяло зменшенню державного втручання в підприємницьку діяльність та звуженню тіньового сектору економіки, виконання податковими органами своїх контрольних функцій відповідно до вимог Конституції України, налагодженню партнерських відносин між податковими органами та платниками податків.

Складність адміністрування та контролю за сплатою даного виду податку створює проблеми для платників та контролюючих органів, надає значні можливості для ухилення та зловживань.

Податковий Кодекс України зробив багато змін в оподаткування прибутку підприємств. Загалом, ефективність цих нововведень буде залежати від того чи зможуть вони сприяти виходу доходів з тіні.

Одним із найважливіших нововведень Податкового Кодексу є поступове зниження ставки податку на прибуток. З 2010 року по 2014 ставка даного податку зменшуватиметься з 25 до 16%. У результаті цього, Україна буде мати одну з найнижчих номінальних ставок податку на прибуток серед країн Європи, хоча номінальна ставка податку не дає можливість порівняти податкове навантаження на суб'єктів господарювання різних країн.

Податковий Кодекс у сфері регулювання податку на прибуток повністю не ліквідував недоліки, які існували і були зазначені. Попри наближення податкового обліку до бухгалтерського, його ведення все ще залишається громіздким і затратним.

Для побудови системи оподаткування в Україні, адекватної вимогам розвитку підприємництва, держава має відшукати форми поєднання стимуляційного впливу на загальний стан підприємництва із надійними та достатніми джерелами формування коштів державного бюджету.

Для цього доцільно: встановити критерії для граничної межі оподаткування; скоротити кількість податків за рахунок тих, що не мають вирішального значення для бюджету; установити податкові пільги для вирішення регіональних соціальних проблем, насамперед проблеми зайнятості.

Така побудова системи оподаткування відповідала б світовій практиці, орієнтувала підприємництво на пріоритетні для держави види діяльності, а в майбутньому забезпечувала б зростання податкових надходжень до державного бюджету.

Значно більший ефект у масштабах держави можна досягти, якщо перенести акценти з фіскальної функції податку на прибуток підприємств на його регулюючу [3].

Зміни у оподаткуванні прибутку підприємств повинні позитивно вплинути на порядок адміністрування податку на прибуток. Спрощена декларація та порядок її подання, зменшення ставки податку, а також ряд інших змін сприятимуть надходженням податкових платежів до бюджету та виходу підприємств з "тіні".

Удосконалення податкового законодавства щодо податку на прибуток повинно вміщувати в себе такі зміни:

- удосконалення норм податкового законодавства з метою виключення суперечностей та неузгодженостей, а також недопущення прогалів у ньому;

- покращення взаємодії підрозділів органів державної податкової служби;

- розширення взаємодії з державними контролюючими органами в частині обміну інформацією;

- законодавче врегулювання питання стосовно встановлення єдиного порядку обміну інформацією з державними органами інших країн щодо фактів ухилення від сплати податків відповідно до міжнародних договорів з метою її використання на законних підставах;

- розширення повноважень органів державної податкової служби щодо доступу до інформації про рух коштів платника податку на рахунках банківських установ;

- удосконалення контрольно-перевірочної роботи стосовно платників податків, які декларують від'ємне значення оподаткованого прибутку [3].

Література: 1. Василик О. Д. Податкова система України : навч. посібн. / О. Д. Василик. – К. : ВАТ "Поліграф книги", 2004. – 478 с. 2. Податковий Кодекс України. – Х., 2013. – № 2755-VI. – 194 с. 3. Ярошевич Н. Б. Податок на прибуток у доходах державного бюджету України: проблеми та перспективи / Н. Б. Ярошевич, Ю. Ю. Ілюсь // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.7. – С. 288–294. 4. Вдовиченко М. І. Про ефективність податкової системи в Україні / М. І. Вдовиченко // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 99–108. 5. Влашук М. Концептуальна стратегія реформування податкової системи, розрахунками до 2018 р. / М. Влашук // Вісник податкової служби. – 2010. – № 6. – С. 20–22. 6. Патарідзе-Вишинська М. В. Оподаткування прибутку: Україна і зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / М. В. Патарідзе-Вишинська. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2012_1/PDF/12pmvzd.pdf. 7. Мединська Т. В. Податок на прибуток підприємств у контексті реформування податкового законодавства України / Т. В. Мединська, Р. Ю. Корзун // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – № 22.1. – С. 308–313. 8. Свердан М. М. Податкова політика держави у контексті впливу на суспільний прогрес / М. М. Свердан // Аспекти соціально-економічного розвитку транзитивної економіки : монографія ; під ред. докт. екон. наук, проф. О. О. Непочагенко. – Умань : Сочинський, 2011. – Ч. 2. – С. 24–31.